

Inkijk studie over de rol van bewonersgroepen in de veranderende samenleving door Universiteit van Utrecht

Via VLM kon onze vzw de studie inkijken die de Nederlandse *Landelijke Vereniging van Kleine Kernen* bestelde bij Universiteit Utrecht. Hieruit plukten wij de volgende opmerkelijke zaken:

3 vormen van burgerbetrokkenheid worden onderscheiden:

1. beleidsparticipatie (of beleidsbeïnvloedende participatie): het voortouw ligt hier bij de beleidsmakers
2. maatschappelijke participatie of cocreatie (zoals samen een probleem oplossen): hierbij worden *tegenbinding* (bv de ene burger die de andere op iets wijst) en *vervlechting* (betrekken van moeilijk bereikbare burgers) gehanteerd
3. maatschappelijke initiatieven (energie, zorg- of glasvezelcoöperatieven bv of buurtmoestuinen): het voortouw ligt hier bij de burgers

Het bestelde onderzoek heeft als **kernvraag**: hoe kunnen BP's zichzelf heruitvinden door in te spelen op de nieuwe uitdagingen? Dit vooral inzake meer burgerbetrokkenheid en meer initiatieven vanuit burgers. Er wordt ook vastgesteld dat er zowel bij de 1^e als 3^e vorm van burgerbetrokkenheid een afstand is naar de overheden toe. Kan die verkleind worden?

4 functies van bewonersgroepen worden onderscheiden (die een bepaalde overlap vertonen):

1. representatieve (een traditionele rol, maar vooral interessant als dit naar de burgers toe bekeken wordt)
2. adviserende (evolueerde: nu niet meer enkel naar de gemeente toe, maar ook naar burgers)
3. activerende (dit is een vrij nieuwe functie, zo bv. geen klachtenbank meer zijn maar zelf oplossingen uitwerken – ook zaken coördineren of faciliteren)
4. verbindende (bv. samenhorigheidsgevoel tussen dorpelingen of omgang met omliggende dorpen of coöperatieve projecten, enz.)

Er is ook **kritiek van buitenaf** op bewonersgroepen en burgerinitiatieven

- niet democratisch genoeg (niet iedereen is bv. welkom)
- er zijn vraagtekens bij representativiteit en effectiviteit
- er is onvoldoende samenwerking (vooral verbinden van burgerinitiatieven)
- er is onvermogen om op grote schaal problemen aan te pakken

De maatschappelijke ontwikkelingen die nu veranderingen opdringen voor bewonersgroepen zijn:

- vergrijzing (zelfs 'dubbel' omdat ouderen langer leven) – de belangen van deze groep inventariseren op hun ontmoetingsplekken is hier belangrijk!
- leegloop van het platteland (krimp)
- ontgroening (= burgers van 20-34j. gaan het meest in de stad wonen) – jongeren meer representeren kan dit wellicht tegengaan
- verminderde publieke-dienstverlening door de overheid
- stijgende burgerbetrokkenheid

Bij burgerinitiatieven (waaronder ook werkingen van bewonersgroepen) merken we als belangrijke verandering: méér inzet en gerichtheid op bewoners!

- Ze zijn niet enkel meer een 'instrument' van de lokale overheid.
- Ze opereren nu ook buiten gemeente of dorp (ontwikkelen een bovenlokale werking, denk bv. aan energiecoöperatie)

- De gemeente ontwikkelde intussen meerdere 'inspraakmogelijkheden'. Burgerinitiatieven kunnen dus hun horizon verruimen.

Burgercollectieven op het platteland richten zich (tgo. In steden) vooral op praktische zaken in de directe leefomgeving zoals behoud van voorzieningen, verkeersveiligheid, ontmoetingsplaatsen en mobiliteit (vervoersdiensten). Ook inrichting van de wijk en groenvoorziening zijn belangrijk.

We evolueren van inspraakmaatschappij naar **participatiemaatschappij** (doe-democratie)! We hebben het nu over meervoudige democratie: de representatieve én de participatieve. De overheid is niet langer regisseur maar slechts één der spelers in het maatschappelijk veld. Wel opgelet daarbij: er zijn meer hoogopgeleide en kapitaalkrachtige burgers in het participatieveld aanwezig. Zij hebben een breder netwerk, nemen makkelijker initiatief, trekken vlotter steun aan. Zo is een tweespalt ontstaan tussen actief betrokken en niet betrokken burgers...

Vaststellingen:

- De meeste burgerinitiatieven streven niet naar financiële onafhankelijkheid van overheden of sponsors.
- Gemiste kans dat er in verschillende sectoren niet samengewerkt wordt!

De bestendigheid van de werking van bewonersgroepen tgo. de tijdelijkheid van veel burgerinitiatieven kan groeikansen bieden voor bewonersgroepen! Zij kunnen hun blik en speelveld verruimen, met de nodige aandacht het democratisch gehalte waarborgen, een verbindende rol spelen naar andere burgerinitiatieven toe. Hun kracht ligt in het activeren van de dorpingen! Daarnaast kunnen ze ook procesbewaker zijn (bv. van andere burgerinitiatieven).

Deze studie wil bewonersgroepen aanzetten om niet enkel burgers te verbinden maar ook burgerinitiatieven. Zo kunnen evt. zelfs grote, polycentrische netwerken ontstaan (niet-hiërarchisch gestructureerd). Netwerkorganisaties kunnen problemen op grote schaal (het vb. wordt gegeven van woonzorg in een ontvolkend gebied) anders gaan aanpakken. De overheid schuift het probleem van woonzorg op het platteland af naar 'de markt' die hiervoor niet geïnteresseerd is. Dit kan echt wel kansen bieden voor burgergroepen! In een krimpgemeente kan de bewonersgroep actief burgers proberen aantrekken door de sterktes van het dorp te beklemtonen. Of de bewonersgroepen kan ervoor zorgen dat kwetsbare ouderen zich ook thuis voelen in het dorpshuis.

Het dorpsaanbod van winkels, cafés en scholen kan in de 21e eeuw niet meer op tegen de 'door verstedelijking opgewekte behoeftes' van burgers. Bewonersgroepen kunnen een rol spelen om terug voorzieningen naar het dorp te halen.

Er is door desillusie t.a.v. de politiek een drang naar **herinrichting van de democratie**, bv. *Code Oranje* (groep van oa gemeentebestuurders en actieve burgers). Burgerplatformen kunnen naast toezien op het democratisch gehalte van hun werking ook nieuwe vormen verkennen en bewoners betrekken bij het representatieve proces. Ze kunnen ook paden effenen richting gemeente. Met innovatieve vormen van inspraak voor burgers als een 'dorpsarena' en *Talk of the Town* voor jongeren wordt bijgedragen tot democratische vernieuwing in dorpscontext.

Door falen van de vrije-marktwerking n.a.v. krimp, vergrijzing en voorzieningschaarste, worden bewonersinitiatieven steeds belangrijker om – via eigen inzet - de leefbaarheid van het dorp te behouden. Meer gemeenschapsgevoel helpt (wellicht) tegen krimp en ontgroening. Samenwerking in de regio geeft meer slagkracht naar maatschappelijke problemen toe.

Uitdagingen zijn en blijven ook de relaties met de gemeente en met de dorpsbewoners.